

Hoe beheer je een stadsvos?

In navolging van enkele andere grote steden heeft zich nu ook in Rotterdam een populatie vossen gevestigd. Deze 'stadsvossen' hebben geleerd aan voedsel te komen binnen de bebouwde kom, terwijl ze omringd zijn door mensen, huizen, auto's en honden. Wat doen deze vossen? Wat gaan inwoners hiervan merken? Vormen vossen een gezondheidsrisico? Wel of niet bestrijden? Vragen waar de gemeente niet meteen een antwoord op heeft.

Vossen in steden

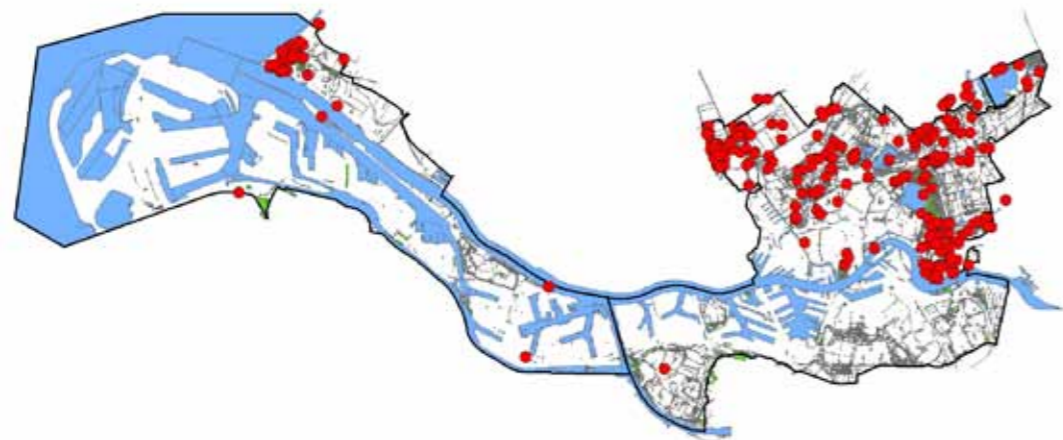
Ergens in de loop van de jaren negentig deden de eerste vossen hun intrede in regio Rotterdam. Waarschijnlijk zijn deze vossen afkomstig van de Noord- en Zuid-Hollandse duinpopulatie, die zich in de tweede helft van de 20^e eeuw langs de kust uitbreidde tot aan Hoek van Holland. Door toedoen van grootschalige landschapsveranderingen, zoals grondwaterverlaging, bebossing en de aanleg van recreatiegebieden, werd het jonge duinvossen mogelijk gemaakt zich vervolgens dieper landinwaarts te vestigen (Broekhuizen *et al.* 1992). De Zuid-Hollandse vossen bereikten de noordrand van Rotterdam waarschijnlijk omstreeks het jaar 2000, zo blijkt uit de eerste meldingen van doodgereden vossen in de omgeving van vliegveld Zestienhoven.

Sindsdien heeft de vos zijn weg verder gevonden in de bebouwde kom van Rotterdam en heeft hij zich tot diep in de stad weten te vestigen. De meest recente schatting,

gebaseerd op meldingen van het publiek, gaat uit van ongeveer acht burchten. De verspreiding van de Rotterdamse vos beperkt zich tot op heden, door toedoen van de Nieuwe Maas, tot de noordelijke helft van de stad. Er zijn vooral veel waarnemingen in en rond Kralingen en Overschie. Rotterdam-Zuid, waar nog geen burchten ontdekt zijn, zal gezien het oprukken van de vos in de polders ten zuiden van de Maasstad vroeg of laat ook worden gekoloniseerd.

De toename in Rotterdam staat niet per se model voor de rest van Nederland. Uit landelijke gegevens blijkt dat de vos niet massaal toeneemt in het stedelijk gebied. Er zijn uiteraard ook andere Nederlandse steden waar vossen voorkomen, zoals Amsterdam, Arnhem, Almere, Maastricht en Den Haag, maar van een structurele toename is in deze steden geen sprake. De stand van zaken in Londen, dé vossenstad bij uitstek, is niet bekend, omdat er sinds de jaren tachtig geen tellingen meer zijn uitgevoerd. In Brussel is het voorkomen van de vos al ruim twintig jaar bekend zonder dat die populatie zich noemenswaardig uitbreidt. Vermoedelijk is het aantal beschikbare territoria gelimiteerd door het aanbod van voedsel en schuilmogelijkheden.

Tekst: André de Baerdemaeker & Niels de Zwarte, Bureau Stadsnatuur

Verspreiding van vossen in Rotterdam 2008-2013

De Haagse en Rotterdamse stadsvossen zijn nakomelingen van vossen uit de duinen.
Foto: Eduard Opperman

Overlast?

Vossen kunnen in het stedelijk gebied rekenen op een afwisselend dieet. Uit onderzoek in Zürich bleek dat voedselresten en afval een belangrijk deel van het voedsel van stadsvossen uit kunnen maken. Ook uit de eerste analyses van vossenmagen in Rotterdam komt naar voren dat geregeld zwerfafval wordt gegeten. In Rotterdam worden in het verkeer gedode stadsvossen verzameld door het Natuurhistorisch Museum Rotterdam en onderzocht op onder meer maaginhoud. Kennelijk blijven

de meeste vuilniszakken onbereikbaar voor vossen door het gebruik van ondergrondse afvalcontainers die zijn geïntroduceerd voor een schoner straatbeeld en om overlast van meeuwen en ratten tegen te gaan. We zien juist dat wilde konijnen voor Rotterdamse vossen een belangrijke voedselbron zijn. Het konijn, een prooi-soort die in Zürich afwezig is, is in Rotterdam wijd verspreid over alle grazige delen van de stad. Vooral in het havengebied zijn konijnen erg talrijk, hoewel daar nog weinig vossen rondlopen. Samen met

woelmuizen vormen konijnen het stapeldieet van onze vossen, dat in de loop van de seizoenen wordt aangevuld met aas, afval, vogels, ongewervelden en vruchten. In dat opzicht lijken de vossen in de stad zich niet anders te gedragen dan hun collega's in andere biotopen.

Dat vossen ook gedomesticeerde dieren doden en eten is geen nieuws. In Rotterdam kennen wij voorbeelden van kippen, waterwild en tamme konijnen. Dat levert op den duur uiteraard problemen op. Gemeente Rotterdam kreeg in toenemende mate meldingen en vragen van bezorgde en soms ook verheugde bewoners. Een gemeente kan bij dit soort ontwikkelingen niet afzijdig blijven, zo bleek ook in Rotterdam. Een bewoonster zag in de komst van de vos een bedreiging voor huisdieren en is op eigen houtje een felle campagne begonnen om de gemeente zover te krijgen de vos uit de stad te weren. De ambtenaren gingen te rade bij de auteurs van dit artikel, waarna een adviesrapport over vossen in Rotterdam werd opgesteld. Er zijn nogal wat verhalen over vossen in omloop die niet allemaal gebaseerd zijn op feiten. Bovendien wil men weten of de komst van de vos risico's voor de inwoners van de stad met zich mee zou kunnen brengen. De belangrijkste conclusie van het adviesrapport is dat de gemiddelde Rotterdammer waarschijnlijk niet veel van de vos gaat merken. Vossen zijn schuwe dieren en zullen ook in stedelijk gebied contact met mensen vermijden. De kans om direct in aanraking te komen met een wilde vos is daarom, ook in delen van de stad waar veel vossen rondlopen, klein. Toch kan een vos als lastig ervaren worden. Vooral wanneer kippen verdwijnen. Uiteraard dienen huisdieren en pluimvee degelijk gehuisvest te worden. Wanneer men kippen, eenden en tamme konijnen onbeheerd buiten laat lopen is de kans aanwezig dat een roofdier ermee aan de haal gaat en later terugkomt voor de volgende. Een vos maakt wat dat aangaat geen onderscheid tussen een wild konijn en een witte hangoor. Indien tamme dieren door middel van goede huisvesting zijn afgeschermd, zullen roofdieren hier niet gericht op af gaan en veel vaker op wilde prooien jagen. Het verlies van een kip of tam konijn blijft dan een incident.

Voor het geoefende oog zijn vossenkeutels goed te onderscheiden van hondenpoep.
Foto: Sander Elzerman

Gezondheidsrisico's

Wilde dieren kunnen voor de mens besmettelijke ziektes bij zich dragen. Voor vossen geldt dat zij potentiële overbrengers van de vossenlintworm en rabiës (hondsdolheid) zijn.

Rabiës is een dodelijke ziekte die wordt veroorzaakt door zogenaamde lyssavirussen. Vossen in Europa zijn vatbaar voor, en sinds het begin van de 20e eeuw ook drager van, rabiësvirussen. Vanuit Oost-Europa heeft het virus zich in de eerste helft van de 20e eeuw onder vossen verspreid naar het westen en zuiden van het continent. In 1974 werd het eerste geval in Nederland vastgesteld. Daarop is men in 1988 begonnen met een vaccinatieprogramma voor wilde vossen, wat er toe heeft geleid dat er sinds het begin van de jaren '90 geen gevallen van hondsdolle vossen meer in Nederland vastgesteld zijn. Ook in de ons omringende landen is rabiës onder vossen afwezig. De kans dat mensen met rabiës worden besmet door de beet van een vos is in gebieden waar de ziekte wel voorkomt al erg klein en in de huidige Nederlandse situatie vrijwel nihil. Nederlandse rabiësgeschiedenissen zijn nagenoeg altijd het gevolg van besmetting in het buitenland gebleken. Meestal overgebracht door, al dan niet geïmporteerde, huisdieren.

Alveolaire echinococcose is een andere ernstige aandoening die door vossen kan worden overgebracht. De aandoening wordt veroorzaakt door de vossenlintworm (*Echinococcus multilocularis*). Mensen kunnen besmet raken door inname van de eitjes van de lintworm, waarna de larven zich nestelen in de lever of andere organen en daar tumorachtige verschijn-

selen teweegbrengen. Symptomen kunnen jaren na besmetting pas optreden en het verloop kan dodelijk zijn. In Europa is de vos de belangrijkste gastheer van de worm, met kleine knaagdieren als tussen-gastheren. De lintworm komt voornamelijk voor in Centraal- en Oost-Europa. In Zürich bleek dat 47% van de vossen de worm bij zich droeg, ten opzichte van 67% in het landelijk gebied. In Nederland zijn 272 vossen uit het grensgebied met

Een bezorgde bewoonster van Rotterdam meldde een vos in haar tuin. Deskundige voorlichting kon haar geruststellen.

Duitsland en België onderzocht, waarvan vijf dieren besmet bleken te zijn. In Zuid-Limburg zijn ook diverse besmette vossen aangetroffen. Op de Veluwe en in de Hollandse duingebieden zijn geen besmette dieren gevonden. Dit wijst er op dat de parasiet in Nederland alleen in het grensgebied in zeer laag aantal voorkomt. In gebieden met een hoge besmettingsgraad onder vossen komt besmetting van mensen wel regelmatig voor. Besmetting kan plaatsvinden door het eten van wilde vruchten en paddenstoelen, via besmette dieren of hun ontlasting, of via grond bij het werken in de tuin of in de landbouw. Direct contact tussen mens en vos is zeldzaam, dus waarschijnlijk raken mensen via andere wegen besmet. Besmetting via huisdieren is ook mogelijk. De worm is bijvoorbeeld vastgesteld in 3 van de 81 onderzochte Zwitserse huiskatten. Ook zij eten kleine knaagdieren. In Nederland is de kans op besmetting met de vossenlintworm tot op heden klein.

In de Randstad zijn beide aandoeningen niet aanwezig. De verwachting is dat de

In stedelijk gebied vormen konijnen een belangrijke prooi voor vossen.
Foto: Aad de Haan

huidige ontwikkeling van de vossenpopulatie daar geen verandering in zal brengen. Om eventuele onrust bij burgers weg te nemen is op basis van de informatie in het opgestelde adviesrapport een informatiepagina op de website van de GGD opgenomen.

Beheer

Dat een roofdier als de vos zich in toenemende mate staande weet te houden in de stad Rotterdam, kan een aanwijzing zijn dat de stad zich als ecosysteem verder ontplooit en dat dieren, die zich er voorheen in een predatievrije omgeving konden vermeerderen, nu een solide voedingsbodempopulatie zijn gaan vormen voor grotere roofdieren. De vos werd hierin in Rotterdam al vooraf gegaan door sperwer, bunzing en slechtvalk. En ook de steenmarter lijkt de eerste schuchtere schreden richting de havenstad te zetten. Dergelijke ontwikkelingen zijn elders in het land ook waarneembaar. Dit wijst erop dat de natuur in de stad robuuster wordt, en hoewel dat beheerders soms voor nieuwe dilemma's stelt, is het onze ervaring dat de toegenomen natuurbeleving in de stad over het algemeen als een aanwinst wordt ervaren. In de huidige situatie is de overlast zeer beperkt en actieve bestrijding van vossen dus niet nodig. Het verdient de voorkeur de ontwikkelingen hun beloop te laten hebben en te zien hoe de vos wordt gereguleerd in een stedelijk systeem. Sterfte in het verkeer lijkt een belangrijke factor te zijn. Daarnaast zullen de vossen mogelijk inperkende effec-

ten hebben op verschillende prooi-soorten, zoals het konijn en misschien de grauwe gans. Soorten die ook nogal eens onderwerp van gesprek zijn als het aankomt op schadebestrijding. Uiteraard dienen probleemsituaties direct het hoofd geboden te worden. Een melding in Hoek van Holland, waar vossen door het publiek werden gevoerd waarna ze mensen begonnen te benaderen, is daarvan een goed voorbeeld. In zulke gevallen is het belang van de individuele vos ondergeschikt aan dat van de burger. Echter, een goede afweging van beheersmaatregelen dient door een deskundige gemaakt te worden. Gebaseerd op feiten en met een besef van de ecologische waarde van de vos in gedachten.

Voor meer informatie: www.bureaustadsnatuur.nl
Hier vindt u ook het uitgebreide rapport 'Stadsvossen in Rotterdam'.

Vossen rukken op

● Vossen vinden weg naar Prins Alexander ● Watervogels en huisdieren afgeslacht
● Deelgemeente vraagt bewoners om melding van vossenoverlast te maken

De deelgemeente Prins Alexander heeft een groeiende aantrekkingskracht op vossen. Vaak hongerig, niet zelden agressief. Bewoners zijn inmiddels schriktuig op de hoogte gesteld. "Regelmatig worden er watervogels gedood. Gesuggereerd wordt dat we te maken hebben met dierenmishandeling. Natuurlijk moeten we dit altijd in ons achterhoofd houden, maar wat blijkt werkelijk het geval te zijn: de vossen rukken op vanuit Prinseland, Nes-

selande en Alexanderpolder", zo luidt de waarschuwing. "In mijn buurt zijn alle huisdieren uitgemoord. Konijnen, duiven, kippen, eenden. Vossen gaan ze er met één kop of één lichaam van door", aldus een van de betrokken bewoners. Als mensen hun huisdier missen of als hun huisdier blijkt te zijn gedood, dan doet men er goed aan dit te melden bij de gemeente of deelgemeente. Ook

"In mijn buurt zijn alle huisdieren uitgemoord. Konijnen, duiven, kippen, eenden. Vossen moorden alles uit."

Eerder dit jaar werd een dorpje in Zeeland getroffen door vossenoverlast. In korte tijd werden meer dan honderd beesten doodgebeten. Het jagen op vossen gebeurt doorgaans 's nachts en met kunstlicht. Dat laatste wordt slechts in uitzonderlijke gevallen toegestaan.

Berichten in de media beïnvloeden de beeldvorming over stadsvossen. Metronieuws 25 mei 2011

Summary

Somewhere in the course of the 1990's, in line with several other large European cities, Rotterdam has become a home to foxes. The Rotterdam fox population is an outgrowth of the dune population, which had spread across the North- and South-Holland dune area's reaching into Hook of Holland. From there on the population expanded further inland, reaching the northern edge of Rotterdam approximately around the year 2000. By 2010 the northern and eastern periphery of the city holds about eight burrows, from which individuals wander into the inner city. This raises concerns on how to deal with fox induced nuisance and damages to pets and livestock, but also on possible consequences to public health. To answer questions raised, the Municipality consulted urban ecologists, which wrote a report that separated facts from fiction and offered advice on how to deal with urban foxes. Urban foxes don't fundamentally behave different from their counterparts in forests and dunes. Wild food sources seem to dominate the diet, but waste and litter can be a valuable supplement. Threats to pets and livestock are considered low when owners are willing to provide adequate housing, and the availability of domesticated prey is kept to a minimum. There seems to be no serious concern for public health, since the Rotterdam fox population is not infected by rabies and tapeworm, and the foxes avoid contact with humans. This can change when the public starts to feed foxes and they lose their restraint. Hence there is a need of increased public awareness by means of education as a primary tool, leaving fox control second.